

Kontrola pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu

Filipović, Ančica

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:708445>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-07-06**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

*Kontrola pranja novca i financiranja terorizma
u hrvatskom bankarskom sustavu*

Mentor:
Prof.dr.sc. Roberto Ercegovac

Studentica:
Ančica Filipović
Broj indeksa:
1135813

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Problem i predmet istraživanja.....	1
1.2. Cilj istraživanja	2
1.3. Istraživačke hipoteze	2
1.4. Metode istraživanja	2
1.5. Struktura rada	2
2. TERORIZAM I PRANJE NOVCA	3
2.1. O terorizmu	3
2.2. Pranje novca	8
2.2.1. Pranje novca kao pojam	8
2.2.2. Pranje novca kao proces	10
3. KONTROLA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U HRVATSKOM BANKARSKOM SUSTAVU	13
3.1. Nacionalno zakonodavstvo i međunarodni pravni okvir.....	13
3.2. Bankarsko poslovanje i rizik od pranja novca i financiranja terorizma	15
3.3. Mjere radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma u bankarskom sustavu	20
4. SUSTAV UPRAVLJANJA RIZIKOM OD PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U BANKARSKOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE	22
4.1. Procjena rizika.....	23
4.2. Umanjivanje rizika	28
4.3. Praćenje rizika	29
5. ZAKLJUČAK	30
SAŽETAK	31
SUMMARY	32
POPIS TABLICA I SLIKA	33
POPIS LITERATURE	34

1. UVOD

U ovom uvodnom dijelu dat će se osnovne informacije o radu. Bit će prikazan problem i predmet istraživanja, cilj istraživanja, istraživačke hipoteze, metode istraživanja te struktura rada.

1.1. Problem i predmet istraživanja

U današnje vrijeme strah od terorizma veći je nego ikad. Terorističke metode naprednije su nego ikada, a raste i broj terorističkih organizacija. Osim što izaziva materijalne i ljudske štete, odnosno ugrožava ljudske živote, terorizam također djeluje i na psihu čovjeka usadujući strah te tako remeteći svakodnevni život.

Teroristički čini i napadi mogu se dogoditi bilo gdje u svijetu. Također, terorističke organizacije raspolažu i sve većom količinom novca. Za terorizam su osim ljudskih resursa nužni i oni materijalni, poglavito financijski. Riječ je o golemim i izdašnim iznosima bez kojeg mnoga teroristička djelovanja ne bi bila moguća.

Kako bi se terorizam mogao financirati, prvotno je novac potrebno oprati. To znači da perači novca pronalaze legitimne načine kako novac stečen na nezakonit način prikazati legalnim. Novcu se tako zameće trag, a pravo porijeklo, kao i namjena novca ostaju nepoznati. Jasno je kako je za suzbijanje terorističkog djelovanja stoga neophodno spriječiti njegovo financiranje, odnosno identificirati nezakonito stečen novac, njegove vlasnike te spriječiti namjenu kojom se potiče terorizam.

U preventivi pranja novca i financiranja terorizma veliku ulogu ima bankarski sektor budući da se oprani novac želi učiniti legalnim kroz određene legalne aktivnosti i radnje. Bankarski sektor stoga ima zadatak ući u trag sumnjivim aktivnostima te o takvim aktivnostima izvijestiti nadležne institucije.

Problem ovog rada predstavlja financiranje terorizma koje se odvija preko bankarskog sektora, a predmet rada je kontrola pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sektoru. Bankarski sektor zajedno sa institucijama stoga ima obvezu kontrole pranja novca i financiranja terorizma, koja proizlazi iz brojnih zakonskih akta.

1.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja ovog rada jest utvrditi na koji način se u bankarskom sektoru vrši kontrola pranja novca i financiranja terorizma. Cilj uključuje i prikaz regulatornih mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma te utvrđivanje procedura, postupaka i metoda koje se u tu svrhu u bankarskom sektoru koriste.

1.3. Istraživačke hipoteze

U svrhu ovog rada postavljaju se dvije istraživačke hipoteze:

- H1: Bankarski sektor sa pripadajućim institucijama ima najznačajniju ulogu u preventivi pranja novca i financiranja terorizma.
- H2: Sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma složen je i sastoji se od različitih sastavnica.

1.4. Metode istraživanja

Prilikom izrade ovog rada korištena je različita literatura koja obuhvaća knjige, znanstvene i stručne članke, zakonske akte te relevantne internetske stranice. Također su korištene i metode izrade od kojih se najviše ističu povijesna, deskriptivna, kompilacijska i induktivna.

Povijesna je metoda korištena u svrhu navođenja određenih povijesnih podataka i činjenica. Deskriptivna metoda korištena je poradi opisivanja pojedinih podataka, stanja, činjenica, trendova i sl. Kompilacijska metoda korištena je sa ciljem kombiniranja različitih jedinica literature u jednu cjelinu. Induktivna metoda korištena je poradi zaključivanja, od posebnih i pojedinačnih zaključaka ka općem.

1.5. Struktura rada

Ovaj je rad podijeljen na različite cjeline. Nakon ovog uvodnog dijela, u općenitom se smislu proučavaju pojmovi terorizma i pranja novca te temeljne značajke istih. Treće poglavlje bavi se kontrolom pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu. Četvrto se poglavlje bavi sustavom upravljanja rizikom od pranja novca i financiranja terorizma u bankarskom sustavu Republike Hrvatske. U posljednjem poglavlju iznosi se zaključak, nakon kojeg još slijede popisi tablica i slika te popis literature.

2. TERORIZAM I PRANJE NOVCA

Kako bi nešto bilo moguće reći o kontroli pranja novca i financiranju terorizma u bankarskom sektoru, prvo je općenito potrebno definirati pojmove terorizma i pranja novca. Terorizam postoji još od davnih dana ljudske povijesti, no samo se značenje tog pojma tokom povijesti mijenjalo, tj. tokom povijesti iza tog pojma krila su se različita značenja koja su mijenjanja promjenom društva.

2.1. O terorizmu

Može se reći kako ne postoji jedinstvena definicija terorizma, međutim, postoje neke zajedničke karakteristike koje se mogu identificirati. Terorizam je tako usko vezan uz upotrebu nasilja za postizanje nekih ciljeva. Iz tog razloga terorizam je moralno neprihvatljiv oblik ponašanja, ali isto tako i politički neprihvatljiv, što je regulirano brojim nacionalnim i međunarodnim zakonima. Također je neupitno kako terorizam uništava ljudske živote i vrijednosti, materijalne stvari, a u pitanje dovodi i sigurnost lokalnog, pa i globalnog područja. Isto tako, terorizam vrlo nepovoljno djeluje na psihičko stanje ljudi jer teroristički činiči neminovno usađuju strah u ljudsku svijest, čime je narušen svakodnevni život, a posebno osjećaj sigurnosti.

Ipak, problem u definiranju pojma terorizam jest taj što je se karakter terorizma kroz povijest mijenjao, nekada je to bila borba za oslobođenje vlastitog naroda, teritorija, zatim rat, borba za vjersku slobodu, za svrgavanje društvenog poretka, a danas bi se moglo reći da se antiterorizam zna zamijeniti s pojmom terorizam. Kako bi se razumio pojam terorizma i njegova uloga treba ga se staviti u vrijeme i prostor u kojem se događa i gledati ga iz više aspekata. Terorizam je dio globalnoga svijeta i neosporno je da postoji, no svaki događaj, bila to pljačka, nasilje između pojedinih skupina, osvetu prema nekome nazivati terorizmom bilo bi više nego apsurdno. U svakom slučaju, terorizam jest globalni problem i jest raširen u cijelome svijetu te ne postoji mogućnost da i jedna zemlja bude oslobođena terorističkih akcija.¹

"Terorizam je izraz krize, izraz društvenih proturječnosti i nezadovoljstva političkim i socijalnim kretanjima, ali i izraz različitih i suprotstavljenih interesa. Polazeći s tih stajališta,

¹ Marić, S.: Terorizam kao globalni problem, MEDIANALI br. 11, Dubrovnik, 2012., str. 92.

terorizam se može promatrati kroz razne perspektive sukoba. Sukob pritom podrazumijeva međusobno djelovanje suprotstavljenih strana, koje su zbog nastojanja ostvarenja vlastitih, a međusobno različitih, interesa i ciljeva usmjerene na zauzimanje superiornijega položaja i nanošenje poraza suprotstavljenoj strani."²

Na razini UN-a i Europske unije, različite konvencije i protokoli doneseni su u svrhu suzbijanja i borbe protiv terorizma. Točnije, postoji 13 konvencija i protokola³:

1. Konvencija o kažnjivim djelima i nekim drugim djelima počinjenim u zrakoplovu – Tokyo 14.9.1963.
2. Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice zrakoplova – Den Haag 16.12.1970.
3. Konvencija o suzbijanju nezakonitih postupaka uperenih protiv sigurnosti civilnog zrakoplovstva – Montreal 23.9.1971.
4. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju kaznenih djela protiv osoba pod međunarodnom zaštitom, uključujući diplomatsko osoblje - New York 14.12.1973.
5. Europska konvencija o suzbijanju terorizma – Strasbourg 27.1.1977.
6. Konvencija protiv uzimanja talaca – New York 17.12.1979.
7. Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala – Beč 3.3.1980.
8. Protokol o suzbijanju nezakonitih akata nasilja u zračnim lukama koje služe međunarodnom civilnom zrakoplovstvu, kojom se dopunjuje Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti civilnog zrakoplovstva – Montreal 24.2.1988.
9. Konvencija o suzbijanju protupravnih čina usmjerenih protiv sigurnosti pomorske plovidbe – Rim 10.3.1988.
10. Protokol o suzbijanju nezakonitih čina usmjerenih protiv sigurnosti nepokretnih platformi smještenih iznad epikontinentalnog pojasa – Rim 10.3.1988.
11. Konvencija o obilježavanju plastičnih eksploziva s ciljem otkrivanja – Montreal 1.3.1991.
12. Konvencija UN-a o suzbijanju terorističkih napada eksplozivnim napravama – New York 15.12.1997.
13. Konvencija UN-a o sprečavanju financiranja terorizma – New York, 9.12.1999.

² Bilandžić, M.: Terorizam u teorijama i teorijskim perspektivama, društvena istraživanja br. 3, Zagreb, 2011., str. 845.

³ EUR-Lex, URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32001E0930> (2. kolovoza 2017.)

Nedvojbeno se također mogu i identificirati ciljevi terorizma. Naime, terorizam za cilj ima zastrašiti stanovništvo, prisiliti države ili međunarodne organizacije na određena djelovanja te ozbiljno narušiti ili uništiti temeljne ustavne, političke, gospodarske, društvene, kulturne i druge strukture državnih tvorevina ili organizacija.

Postoje brojne konvencije i protokoli vezani uz terorizam, a koje reguliraju navedeno područje. Te konvencije i protokoli sustavno su mijenjani te su također mijenjane i određene odredbe vezane uz terorizam. Primjerice, u Europskoj konvenciji o suzbijanju terorizma iz 1997. navodi se da u svrhe izručenja između država ugovornica, nijedno od slijedećih kaznenih djela neće biti smatrano političkim kaznenim djelom, djelom povezanim s političkim kaznenim djelom ili politički motiviranim kaznenim djelom⁴:

1. kazneno djelo u okviru domašaja Konvencije o suzbijanju nezakonite otmice zrakoplova, potpisane u Haagu 16. prosinca 1970;
2. kazneno djelo u okviru domašaja Konvencije o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti civilnog zrakoplovstva, potpisane u Montrealu 23. rujna 1971.;
3. teško kazneno djelo koje uključuje napad na život, fizički integritet ili slobodu međunarodno zaštićenih osoba, uključujući i diplomatske agente;
4. kazneno djelo koje uključuje otmicu, uzimanje talaca ili teško protupravno oduzimanje slobode;
5. kazneno djelo koje uključuje uporabu bombe, granate, rakete, automatskog vatrenog oružja, pismo bombu ili paket bombu ako takva uporaba dovodi osobe u opasnost;
6. pokušaj počinjenja nekog od naprijed navedenih kaznenih djela ili sudjelovanje kao supočinitelj uz osobu koja počinu ili pokuša počinu takvo kazneno djelo.

Terorizam je na svjetskoj sceni više od dva stoljeća, u većem ili manjem opsegu, sastavni dio društvenih i političkih kretanja. Unatoč postojanju širokoga istraživačkog interesa, općeprihvaćena generička definicija terorizma nije postignuta. Time je terorizam ostao, još uvijek, do kraja neobjašnjen fenomen. generička definicija terorizma nije postignuta naprosto zato što nema definicije koja može potpuno pokriti sve inačice terorizma koje su se pojavile u povijesti.⁵

⁴ Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o suzbijanju terorizma, NN 12/2002

⁵ Bilandžić, M.: Terorizam u teorijama i teorijskim perspektivama, društvena istraživanja br. 3, Zagreb, 2011., str. 837.

Međutim, ono što je također neosporno jest to da terorizam kao pojava ima svoju dugačku prošlost. Korijeni terorizma, barem oni poznati, sežu čak i u vrijeme prije nove ere. Međutim, tek se u devetnaestom stoljeću kreira naziv te pojave, a zadnja dva stoljeća su ta koja su najviše stigmatizirana i pogođena terorizmom. Slijedom toga, jasno je kako se ritam i dinamika terorizma povećavaju.

Terorizam novijeg doba vezan je uz pojavu i djelovanje ekstremističkih organizacija. Pojava i djelovanje vežu se uz drugu polovicu 19. stoljeća kada su katolici pokrenuli snažan pokret za irsku samoupravu. Pokret je eskalirao, došlo je do oružanog sukoba, a osim napada na vojnike odvijali su se i bombaški napadi protiv važnih gospodarskih i drugih meta u Sjevernoj Irskoj. Događaji u Sjevernoj Irskoj stoga su poveznica s modernim definiranjem i djelovanjem pojave terorizma.

Dakle, kroz povijest je postojalo nekoliko faza terorizma, ovisno kako to pojedini znanstvenici navode, faza u kojoj je terorizam danas je nazvana fazom suvremenog terorizma. Suvremeni terorizam počinje u jeku kulminacije hladnoga rata i antikolonijalne revolucije, odnosno razvoja nacionalnih oslobodilačkih pokreta i ratova, stvaranjem organizacija, grupa i pokreta kojima je terorističko djelovanje osnovni sadržaj 'političkog' djelovanja, odnosno jedina ili glavna metoda ostvarivanja ciljeva, interesa i programa, a dobiva cjelovite prepoznatljive oblike početkom 1960-ih. Suvremenost se očituje u sljedećim značajkama⁶:

- veća dostupnost informacija,
- bolja uvezanost ljudi kroz komunikaciju preko raznih medija,
- prebrz tehnološki napredak,
- povećanje industrije naoružanja.

Suvremeni terorizam okarakteriziran je i individualnošću napada. Ti napadi nanose veliku i masovnu štetu nekoj zajednici, no posljedice su zapravo i mnogo šire. Također, suvremeni terorizam obiluje upotrebom različitih vrsta oružja te metoda izvršavanja napada, što je omogućeno i razvojem tehnologije i tehnike. U tom pogledu, Internet kao medij olakšao je komunikaciju terorističkih organizacija, ali i omogućio tajno financiranje teroristički

⁶ Marić, S.: Terorizam kao globalni problem, MEDIANALI br. 11, Dubrovnik, 2012., str. 93.

organizacija i činova. Bez financiranja terorističke organizacije ne mogu biti djelotvorne, stoga je financiranje jedan od najvažnijih preduvjeta terorističkog djelovanja.

"Financiranje terorizma podrazumijeva osiguravanje ili prikupljanje sredstava, odnosno pokušaj osiguravanja ili prikupljanja sredstava, zakonitih ili nezakonitih, na bilo koji način, izravno ili neizravno, s namjerom da se upotrijebe ili sa znanjem da će biti upotrijebljena, u cijelosti ili dijelom, za počinjenje terorističkoga kaznenog djela, od strane terorista ili terorističke organizacije."⁷

Bez obzira na različite i naprednije metode i tehnike terorističkog djelovanja, u svojoj prirodi terorizam je ostao nepromijenjen te je cilj ostao jasan: usađivanje straha u ljudsku svijest.

Jedan od najčešće korištenih oblika terorizma danas jest samoubilački terorizam. Od 1980. do 2003. god. samo 3 % terorističkih napada je bilo samoubilačke vrste, nakon 11. rujna 2001. god. taj broj se penje na osamdeset posto (80 %), počevši od 1968. god., a počinioci su većine tih napada džihadske skupine. Gotovo da nema dana da se u svijetu ne dogodi nekoliko samoubilačkih napada, što se može vidjeti iz analize medija od novina, TV-a, radija, Interneta. Povijest samoubilačkog terorizma također seže u daleku prošlost, židovske zelote, ili kao opći primjer navodim japanske kamikaze, tj. pilote samoubojice, što znači da samoubilački terorizam nije novijega vremena ali jest više korišteni oblik terorizma u današnjemu svijetu.⁸

Pogrešno je mišljenje kako se samoubilački terorizam odvija isključivo zbog vjerskih i ideoloških razloga. Postoje i drugi razlozi, kao što su novac koji će dobiti članovi obitelji terorista samoubojice, neslaganje s društvenim poretkom, i dr. U principu, ne postoji univerzalno pravilo tko su točno počinioci samoubilačkih napada, koje su vjere, spola, nacije, jezika, društvenog položaja i drugih obilježja. U svakom slučaju, samoubilački terorizam je najekstremniji oblik terorizma koji postiže najveći psihološki učinak budući da se protiv takve vrste terorizma najteže boriti jer kada se i uhvate i spriječe pojedince, ostaju oni koji su za svoje ideale i vrijednosti spremni žrtvovati život. Ta činjenica izrazito negativno djeluje na ljudsku psihu te za mnoge otežava svakodnevni život, a posebno za područja za koja postoji povećani rizik od terorističkog djelovanja.

⁷ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

⁸ Marić, S.: Terorizam kao globalni problem, MEDIANALI br. 11, Dubrovnik, 2012., str. 96.

Ipak, neki teoretičari smatraju da strah od terorizma postoji, no kako je on ponekad poprilično napuhan. Primjerice Amerikanci su (statistički gledano) rijetko na meti terorističkih napada, a kada se i dogode, rijetko su na američkome teritoriju. Čak i tragične 2001. godine izgled da pojedinac pogine od terorističkoga napada (unutar SAD-a) iznosio je 1:100.000.⁹

Vidljivo je stoga kako je terorizam pojam oko postoje brojna neslaganja. Ipak, namjera i ciljevi terorizma i terorističkih činova vrlo su jasni. Kao što je spomenuto, za terorističko djelovanje neophodno je financiranje koje za djelovanje velikih i moćnih terorističkih organizacija mora biti izdašno. Jedan od načina kako se terorizam može financirati jest i pranje novca, o čemu će biti govora u sljedećem poglavlju.

2.2. Pranje novca

Kao i kod pojma terorizma, i kod pojma pranja novca postoje različite definicije koje problem promatraju sa različitog aspekta. Pranje novca kao pojava i fenomen javlja se u 21. stoljeću. Riječ je o globalnom problemu koji je rasprostranjen u cijelom svijetu. Upravo ta globalnost problema iziskuje pronalaženje globalnog rješenja kojim se nastoji očuvati integritet financijskih institucija i financijskih sustava.

2.2.1. Pranje novca kao pojam

Sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma, pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu, uključujući¹⁰:

- zamjenu ili bilo kakav drugi prijenos novca ili druge takve imovine,
- prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili prava u vezi s novcem ili drugom takvom imovinom,
- stjecanje, posjedovanje ili uporaba novca ili druge takve imovine.

Pranje novca predstavlja niz aktivnosti usmjerenih na legalizaciju novca stečenog na ilegalan način kao što su: organizirani kriminal, korupcija, finansijska prevara, šverc, defraudacija, mito i ostale ilegalne aktivnosti. "Perači novca" pribjegavaju najraznovrsnijim financijskim

⁹ Bušljeta Tonković, A.: Suvremeni terorizam – globalna sigurnosna prijetnja i/ili oblik antiglobalizacijskoga djelovanja, Mostariensia, br. 1-2, Zagreb, 2014., str. 287.

¹⁰ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

transakcijama kako bi prikrili pravo porijeklo novca i tako ga učinili legalnim sredstvom plaćanja na tržištu novca i osigurali njegovo normalno korištenje u poslovnim transakcijama u kojima plasiraju svoj kapital.¹¹

Jasno je kako je cilj pranja novca zametnuti trag pravog izvora nezakonito stečenog novca koji iskorištava financijski, ali sve češće i nefinancijski sektor. Nastoje se prikriti prava priroda, namjena i izvor novca. Riječ je tako o tzv. prljavom novcu koji se može okarakterizirati kao novac koji je stečen nekim kaznenim dijelom, i kao imovina i aktivnosti koje proizlaze iz korištenja takvog novca.

Oprani novac tako se manifestira kao prividno legalan, iako je riječ o nelegalnim aktivnostima. Pranje novca veže se uz organizirati kriminal kao što je trgovina drogom i ljudima, prostitucija, trgovina ukradenim dobrima, terorizam, i drugi oblici organiziranog kriminala. Riječ je o vrlo velikim količinama novca koji se kao takav ne može koristiti budući da ostavlja tragove i izaziva veliku pozornost u slučaju da ga se počne trošiti. Njegovo porijeklo ne može se opravdati zakonitim djelatnostima i postupcima, stoga kriminalci takav novac prvo moraju oprati da bi ga mogli početi koristiti.

"Treba naglasiti da u pranju novca veliku ulogu imaju novčarske institucije, prije svega banke, koje mogu biti uvučene u navedeni proces bez svog htijenja, ali mogu zbog same lukrativne prirode dopustiti i pristati voditi takve poslove i procese pranja novca, kroz razne procese koje im stoje na dispoziciji, poput odobravanja raznih zajmova i kredita uvlačeći prljavi novca u optjecaj putem svojih banaka. Banke najčešće primaju novac nakon čega dodatnim aktivnostima prikrivaju njegovo pravo porijeklo, a onda ga odobravanjem zajmova, raznoraznih kredita različitih namjena, izdavanjem čekova, mjenica i drugih sredstava vraćaju u normalne gospodarske tokove."¹²

Sve transakcije vezane oko novca (vrijednosti): gotovina ili valuta, zlato, dragocjeni metali, dragulji, čekovi, financijski instrumenti ili praktično sve što se može kupiti, prodati, potrošiti, pozajmiti, ukrasti, dobiti, izgubiti ili staviti u banku potpada pod fenomen pranja novca. Financijski stručnjaci su zaključili da se aktivnosti perača novca uspješno prebacuju sa tradicionalnih tržišta na *offshore* financijske centre. *Offshore* financijski centri stvaraju

¹¹ Raković, M. D.: Pranje novca: Kako ga iskorijeniti? *Tranzicija* 10 (21-22), 2009., str. 169-180.

¹² Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, *FIP - Financije i pravo*, 3 (1), 2015., str. 37-58.

klimu za financijske transakcije zbog neizgrađenosti pravnog sistema. Karakteristike *offshore* financijskih centara su da posjeduju¹³:

- Vakuum pravnog i financijskog sistema koji nastaje kao rezultanta prelaska sa dirigirane na liberalnu tržišnu ekonomiju;
- Financijsku infrastrukturu koja je u povoju;
- Poreznu politiku i porezni sistem koji su nedovoljno izgrađeni i efikasni;
- Carinski sistem i carinsku politiku koje nisu jedinstvene i efikasne u borbi protiv kriminala šverca, defraudacije, pranja novca i ostalih nelegalnih aktivnosti.
- Glad za kapitalom i stranim ulaganjima pa su i manje "radoznale" u kontroli utvrđivanja pravog porijekla novca.

Pranje novca kao proces prolazi kroz određene faze. U stručnoj literaturi se često navode tri poznate faze procesa pranja novca a to su¹⁴:

1. faza polaganje novca,
2. faza ležanja i
3. faza integracije novca.

2.2.2. Pranje novca kao proces

Faza polaganja novca obuhvaća ubacivanje novca stečenog na nezakonit način u financijski sustav ili investiranje tog novca u nekretnine i pokretnine. Glavni cilj u ovoj fazi je ubaciti novac u klasične financijske tokove ili ga prebaciti izvan zemlje. Ova faza smatra se ključnom budući da u njoj perači novca izlažu svoju zaradu te je u ovoj fazi najlakše otkriti pravu prirodu i porijeklo novca koji je stečen na nezakonit način. Za perače novca ova je faza najrizičnija iz razloga što su različite financijske i novčarske institucije uvele različite mehanizme kojima se bore protiv pranja novca.

"Bez obzira na to pojavljuje li se novac koji proizlazi iz kriminalne aktivnosti u obliku gotovine ili ne, faza polaganja najopasnija je za kriminalca. Tada još postoji izravna veza između novca i kriminalca. Od tog trenutka novac više nije gotovina već se pretvara u brojke na papiru ili na zaslonu ekrana."¹⁵

¹³ Raković, M. D.: Pranje novca: Kako ga iskorijeniti? *Tranzicija* 10 (21-22), 2009., str. 169-180.

¹⁴ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, *FIP - Financije i pravo*, 3 (1), 2015., str. 37-58.

¹⁵ Cindori, S.: Sustav sprječavanja pranja novca, *Financijska teorija i praksa* 31 (1), 2007., str. 55.-72.

Faza ležanja još se naziva i fazom oplemenjivanja, pretresanja ili miješanja. To je faza u kojoj se raznim transakcijama nastoji prikriti pravo podrijetlo i priroda sredstava s krajnjim ciljem da se zametne pravi trag novca. Riječ je o transakcijama kojima se najčešće mijenja ne samo lokacija gdje se novac nalazi, već i oblik novca.

"U fazi ležanja koriste se razne poznate tehnike poput: krijumčarenje valute, mijenjanje valute, doznake sredstava, korištenje shell poduzeća, korištenje osiguravajućih društava, korištenje box office, korištenje export-import poduzeća, manipulacije sredstvima osiguranja poput raznih garancija obveznica, korištenje igara na sreću kockarnica, transakcije preko off shore zona i računa. Često se radi o nekoliko transfera između različitih banaka u isjeckanim iznosima, kako bi se otežalo praćenje sume novca, potom doznačivanje na različita imena u različitim zemljama."¹⁶

Treća faza pranja novca podrazumijeva integraciju sredstava u financijski sustav. Cilj je nezakonito stečena sredstva u što većem intenzitetu pomiješati s legitimnim izvorima sredstava kako bi se prikrilo trag. U ovoj fazi dolazi do reinvestiranja prljavog novca u neku od zakonitih djelatnosti kojom se potom stječu legitimni prihodi. U ovoj fazi dio se novca troši na osobne potreba perača novca.

"Krajnji cilj prebacivanja novca jest raspršivanje novca i pribavljanje što više papirnatih tragova kako bi se omeo nadzor koji je u tijeku ili buduća istraga te na kraju priskrbilo lažno podrijetlo odnosno izvor novca."¹⁷

Kao najpopularnije metode koje koriste tzv. perači novca ili idejni tvorci sheme ovako složene operacije u fazi integriranja su¹⁸:

- Osnivanje lažnih kompanija (trgovačkih društava) u kojima je zajamčena anonimnost. Često si perači sami daju zajmove iz opranog novca za buduću transakciju.
- Slanje lažnih uvozno-izvoznih računa, kojima se novac prebacuje iz jedne zemlje u drugu, a računi kao prateća financijska dokumentacija koji su precijenjeni služe za dokazivanje podrijetla novca.

¹⁶ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.

¹⁷ Cindori, S.: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1), 2007., str. 55.-72.

¹⁸ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.

- Prebacivanje novca drugoj banci iz banke koju koriste perači novca ili nerijetko koja je u njihovu vlasništvu.

Jasno je dakle da je pranje novca kao proces vrlo složen te obuhvaća različite korake koji se sastoji od mnogo različitih akcija koje perači novca poduzimaju. Budući da je riječ o iznimno složenom procesu koji za sobom vuče brojne štetne posljedice vezane uz poticanje i jačanje organiziranog kriminala, jasno je kako i zaštita te sprječavanje moraju biti složeni kako bi bili efikasni.

Iz tog se razloga mjere, radnje te postupci za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma provode prije te prilikom svake transakcije, kao i pri sklapanju pravnih poslova kojima se stječe ili koristi imovina te u svim drugim oblicima raspolaganja novcem, pravima i imovinom koji mogu biti iskorišteni za pranje novca te financiranje terorizma. Postoje brojni subjekti koji su sukladnom nacionalnim zakonskim aktima te međunarodnim dokumentima i sporazumima dužni provoditi mjere za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma.

Neki od obveznika su¹⁹:

- banke, podružnice banaka država članica, podružnice banaka trećih država i banke država članica koje su ovlaštene neposredno obavljati poslove u Republici Hrvatskoj,
- štedne banke,
- stambene štedionice,
- kreditne unije,
- društva koja obavljaju određene usluge platnog prometa, uključujući i prijenos novca,
- Hrvatska pošta,
- društva za upravljanje investicijskim fondovima,
- mirovinska društva,
- itd.

Već je spomenuto kako novčarske institucije, a posebno banke, imaju ogromnu ulogu u sprječavanju pranja novca i financiranju terorizma. Sljedeće poglavlje stoga bavi se kontrolom pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu.

¹⁹ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

3. KONTROLA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U HRVATSKOM BANKARSKOM SUSTAVU

Kako bi prije svega, subjekti kao što su banke i druge novčarske institucije imale obvezu kontrole pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu prije svega je potrebno imati uređeno i razvijeno nacionalno zakonodavstvo koje regulira to pitanje. Postojanje zakonske obveze kontrole pranja novca i financiranja terorizma pred bankarski sektor stavlja imperativ provođenja različitih mjera i aktivnosti. Osim nacionalnog zakonodavstva, postoji i međunarodni pravni okvir koji uređuje navedenu tematiku.

3.1. Nacionalno zakonodavstvo i međunarodni pravni okvir

U Republici Hrvatskoj prvi je Zakon o sprječavanju pranja novca donijet 1997. godine. Iste godine je donijet i Pravilnik o načinu i rokovima obavješćivanja Ureda za sprječavanje pranja novca.

Pored navedenog Zakona o sprječavanju pranja novca i pravilnika, na pojavu pranja novca apliciraju i sljedeći Zakoni²⁰:

- Zakon o financijskom inspektoratu RH (NN. 85/08,55/11, 25/12);
- Zakon o deviznom poslovanju (NN. 96/03, 140/05, 132/06, 150/08, 92/09, 153/09, 145/10, 76/13);
- Zakon o kreditnim institucijama (NN. 117/08, 74/09, 153/09, 108/12, 54/13, 159/13);
- Zakon o platnom prometu (NN. 133/09, 136/12);
- Kazneni zakon (125/11, 144/12);
- Zakon o kaznenom postupku (NN. 121/11, 140712, 56/13, 145/13, 152/14) i
- Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela (NN. 151/03, 110/07, 45/11, 143/12).

Pored navedenih zakona također postoji i brojni pravilnici koji reguliraju navedeno područje. Jedan od takvih pravilnika je i Pravilnik o obavješćivanju Ureda za sprječavanje pranja novca o sumnjivim transakcijama i osobama (NN. 1/09).

²⁰ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.

Razvijen je i međunarodni kaznenopravni okvir. Izdvajaju se²¹:

- Konvencija Ujedinjenih Naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari;
- Konvencija 141. Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom;
- Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i financiranju terorizma;
- Direktiva 91/308/EEC o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca;
- Direktiva 2001/97/EC kojom se mijenja direktiva 91/3008/EEC;
- Direktiva 2005/60/EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma;
- Direktiva 2006/70/EZ koja utvrđuje provedbene mjere za direktivu 2005/60/EZ i
- Uredba br. 1889/2005 o kontroli ulaska i izlaska gotovine iz zajednice.

Vidljivo je kako je i nacionalni i međunarodni kaznenopravni okvir vrlo razvijen te kako postoje brojni zakoni te zakonski akti, konvencije, direktive i uredbe koje reguliraju područje kontrole pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu. Takav pravni okvir ujedno je i temelj za provođenje bilo kakvih mjera i aktivnosti protiv pranja novca te borbe protiv financiranja terorizma.

Potrebno je reći kako sukladno svim propisima, suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj nije u nadležnosti samo jedne institucije nego je to sustav u kojemu su zakonski definirane uloge sudionika i njihova međusobna interakcija i suradnja, a čine ga²²:

- tijela prevencije – obveznici (banke, stambene štedionice, mjenjačnice, društva za osiguranje, brokeri, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i dr.) i Ured za sprječavanje pranja novca kao središnja analitička služba;
- nadzorna tijela – Financijski inspektorat, Porezna uprava, HNB, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga;
- tijela kaznenog progona – policija, državno odvjetništvo i sudstvo.

²¹ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.

²² Hrvatska narodna banka, URL: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm (4. kolovoza 2017.)

Stoga, različita su tijela koja su integrirana u sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj. To su tijela prevencije, nadzorna tijela te tijela kaznenog progona. Kada je riječ o prevencije, najznačajniju ulogu imaju banke i druge novčarske institucije, odnosno, bankarski sektor. Banke su najvažniji obveznici financijskog sektora uopće, stoga je i njihova preventivna uloga u kontroli pranja novca i financiranja terorizma najistaknutija.

3.2. Bankarsko poslovanje i rizik od pranja novca i financiranja terorizma

Potrebno je shvatiti kako perači novca uopće imaju mogućnost pranja novca putem bankarskog sektora, odnosno, zašto je to moguće. Prije svega, to je iz razloga što bankarski sustav i bankarsko poslovanje obuhvaćaju čitav spektar različitih poslova.

"Bankarski poslovi su poslovi koje banka obavlja na zahtjev klijenata ili temeljem zakonskih propisa. Disperzija bankarskih poslova ovisi o razvijenosti financijskih institucija, financijskih instrumenata, načina financiranja ekonomskih jedinica te razine gospodarskog razvoja. Banka obavlja razne poslove u svoje ime i za svoj račun; u svoje ime, a za račun drugih (komisioni poslovi) i u ime i za račun drugih (agentskih poslovi)."²³

"Osnovna karakteristika bankarskog poslovanja je pružanje financijske potpore strankama, prilikom čega su, ovisno o obujmu poslova i vrsti transakcija, banke prilagođavale svoju organizacijsku strukturu. Neupitna je činjenica da su banke ključni financijski posrednik u razmjeni prava i restrukturiranju imovinsko-financijske pozicije gospodarskih subjekata, što znači da čine srce novčanog toka."²⁴

Bankarski poslovi, kao što je rečeno, mnogobrojni su i različiti. Općenito gledajući, mogu se podijeliti na²⁵:

- pasivne,
- aktivne,
- neutralne i
- vlastite.

²³ Kandžija, V.; Živko, I.: Poslovna politika banaka, Ekonomski fakultet u Mostaru i Rijeci, Mostar-Rijeka, 2004., str. 117.

²⁴ Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.

²⁵ Gregurek, M.; Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, 2011., str. 42.-43.

Pasivni bankarski poslovi vežu se uz početak bankarskog poslovanja uopće budući da podrazumijeva primanje novčanih depozita. Stoga, riječ je o jednoj od najstarijih funkcija banke u kojima se banka javlja kao dužnik. Pasivni bankarski poslovi bitni su jer putem njih banka prikuplja financijska sredstva za svoj rad i poslovanje.

Kada banka prikupi sredstva, nastoji ih dalje plasirati. To se najčešće odvija u obliku kredita. Kredit je stoga temeljna usluga koju banka obavlja i jedan od najznačajnijih aspekta bankarskog poslovanja. Plasiranje financijskih sredstava koja su prethodno prikupljena pasivnim bankarskim poslovima te drugim načinima financiranja spada pod aktive bankarske poslove.

Neutralni poslovi banke ne spadaju niti u aktivne, niti u pasivne poslove, a banka se u tim poslovima ne pojavljuje niti kao dužnik niti kao vjerovnik, nego kao posrednik. U ovim poslovima stoga banka radi za proviziju (fiksni iznos ili postotak po kojem banka obavlja uslužne financijske transakcije) kao posrednik, jamac ili opunomoćenik. Bankovna provizija predstavlja sve značajniju poziciju prihoda banke. Razlikuju se sljedeći neutralni poslovi:²⁶

1. platni promet
2. depo poslovi
3. skrbništvo nad imovinom klijenta
4. kupovanje i prodaja valuta i deviza za tuđi račun
5. izdavanje jamstava i garancija.

Ovi poslovi mogu biti od izrazitog značaja za perače novca. Nedostaci privatnog bankarstva očituju se upravo u obvezi kontradiktornog ponašanja prema strankama: dok s jedne strane razvijaju osobni odnos sa strankama i potiču rast depozita, u isto su vrijeme obvezni provoditi mjere pojačane dubinske analize zbog mogućih sumnjivih aktivnosti i procjene rizika po pitanju specifičnosti provedenih transakcija.²⁷

Stoga, banke ponekad mogu zanemariti kontrolu pranja novca i financiranja terorizma jer je u interesu banke prikupiti što više novčanih i financijskih sredstava koje na računima imaju njihovi klijenti. Za banke je stoga pogodno da se što više novca slijeva na njihove račune te da

²⁶ Kandžija, V.; Živko, I.: Poslovna politika banaka, Ekonomski fakultet u Mostaru i Rijeci, Mostar-Rijeka, 2004., str. 144.

²⁷ Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.

postoji što veći promet jer to pospješuje bankarsko poslovanje. To dovodi i do vlastitih bankarskih poslova.

"Banka prikuplja sredstava, ali ne plasira sva sredstva klijentima. Jedan dio sredstava banka zadržava i sama se njima koristi. Takvi poslovi ulaze u kategoriju vlastitih bankarskih poslova. Sredstva koja se koriste za vlastite poslove, banka dijeli na dvije posebne namjene. Prva je namjena zadovoljavanje regulative i raspoređivanje sredstava s posebnom namjenom, kao što su, primjerice, zalihe likvidnosti. Druga je namjena bančinih sredstava investiranje u špekulativne ili arbitražne transakcije. Osnovna je razlika između načina uporabe sredstava kod kreditiranja i kod vlastitih poslova u tome tko određuje uporabu sredstava. Kod kreditiranja klijent određuje kako će sredstva biti uporabljena; kod vlastitih sredstava banka određuje upotrebu sredstava."²⁸

Kada je riječ o bankama u Republici Hrvatskoj, potrebno je reći kako su dugo vremena banke u Republici Hrvatskoj bile domicilne. Osnivale su se prema Zakonu o bankama i drugim financijskim institucijama iz 1989. godine. Danas, banke se definiraju sukladno Zakonu o kreditnim institucijama, a većim dijelom su komercijalnog tipa o čemu svjedoči i široka lepeza prethodno opisanih poslova.

"Struktura vlasništva bankarskog sustava s vremenom se mijenjala. Udio privatnog vlasništva u bankarskom sustavu 1997. godine iznosio je 62 %, a 2000. godine povećao se na 85 %. S druge strane, sredinom 2000. oko 75 % hrvatskog bankarskog sustava bilo je u inozemnom vlasništvu, što je Republiku Hrvatsku uzdiglo na prvo mjesto među tranzicijskim zemljama, s tendencijom ovladavanja hrvatskim bankarskim sustavom u cijelosti. Danas je taj postotak mnogo veći i iznosi 92 %."²⁹

"Uspoređujući moderno bankarstvo s tradicionalnim bankarstvom očitima su se pokazale bitne razlike. Nove poslovne filozofije banaka, iz kojih proizlaze nove strategije, karakterizira orijentacija prema klijentu, za razliku od tradicionalnoga bankarstva, kada su banke bile orijentirane same na sebe. Zbog porasta životnoga standarda stanovništva širom svijeta i zbog

²⁸ Gregurek, M.; Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, 2011., str. 217.

²⁹ Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.

porasta konkurencije u globalnim razmjerima, promjene u poslovnim filozofijama banaka bile su neizbježne."³⁰

Današnje banke imaju snažnu orijentiranost prema klijentu. Kao što je poznato, konkurencija u bankarskom sektoru velika, stoga se pristupom orijentiranosti na klijenta nastoji postići konkurentna prednost. Osim toga, primjena modernih tehnologija i poboljšanih tehnika poslovanja korisnicima nudi čitav niz pogodnosti, što opet pogoduje peraćima novca.

Radi smanjivanja izloženosti riziku pranja novca koji proizlazi iz novih tehnologija, financijske institucije sve više osiguravaju primjenu tehnoloških rješenja za nedvojbenu identifikaciju stranke kao korisnika elektroničkog bankarstva, vjerodostojnost potpisanog elektroničkog dokumenta, pouzdanost mjera protiv krivotvorenja dokumenata i potpisa, sustave koji su zaštićeni od preinaka (čime osiguravaju tehničku i kriptografsku sigurnost procesa upotrebe elektroničkog bankarstva) te ostale uvjete u skladu s pozitivnim propisima koji reguliraju navedeno područje poslovanja.³¹

Neke od prednosti koje su bankarskom sektoru pružile primjene novih tehnologija su³²:

- snižavanje troškova - brojna su istraživanja pokazala da je pružanje usluga, kao što je, npr., bezgotovinsko plaćanja nekim od načina samoposlužnoga bankarstva, višestruko jeftinija od onoga na šalteru u poslovnici banke.
- povećanje tržišnoga udjela - banke koje su uvele neku od usluga samoposlužnoga bankarstva veoma su brzo privukle klijente banaka koje to nisu učinile.
- masovna komunikacija - primjena novih tehnologija u samoposlužnome bankarstvu omogućuje masovnu komunikaciju uz veoma niske troškove (Internet).
- bolja komunikacija s korisnicima - nove tehnologije omogućuju razvijanje marketinških aktivnosti preko web stranice na jeftiniji i efikasniji način.
- inovacije - nove tehnologije omogućuju i uvođenje novih usluga i proizvoda bankarskoga sektora. Npr., za otvaranje novoga računa štediša ne mora otići u banku za radnog vremena, već to može osobno učiniti kada mu je najzgodnije koristeći se Internetom.

³⁰ Rončević, A.: Nove usluge bankarskoga sektora: razvitak samoposlužnoga bankarstva u Hrvatskoj, Ekonomski pregled br. 11, Zagreb, 2006., str. 754.

³¹ Stipičić, V.V.; Blažević, L.: Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment 2 (2), 2011., str. 73.-79.

³² Rončević, A.: Nove usluge bankarskoga sektora: razvitak samoposlužnoga bankarstva u Hrvatskoj, Ekonomski pregled br. 11, Zagreb, 2006., str. 759.-760.

- razvijanje novih djelatnosti - koristeći se novim tehnologijama mnoge su banke svojim klijentima pružile i usluge osiguranja i trgovinu vrijednosnim papirima koje tradicionalne banke nisu pružale.

Broj i vrsta banaka ovisi o nizu čimbenika, poput veličine populacije u zemlji, obilježjima off-shore centra, tradiciji stanovništva, razvoju trgovačkih društava i financijskih institucija te praksi spajanja i preuzimanja u bankarskom sektoru. U Republici Hrvatskoj danas posluje 27 banaka, 1 štedna banka, 5 stambenih štedionica, 1 banka za obnovu i razvitak (HBOR) i 4 predstavništva inozemnih banaka.³³

Iz ovog poglavlja jasno je kako postoji uska povezanost kapitala i rizika koji se pojavljuju u bankarskom poslovanju. Jedan od tih rizika je rizik pranja novca i financiranja terorizma, što proizlazi iz sumnje da će neki poslovni odnos, transakcija ili proizvod, posredno ili neposredno, biti iskorišteni za pranje novca ili financiranje terorizma. Taj rizik dio je cjelokupnog sustava rizika koji djeluje na banke, a kao i drugi rizici, podrazumijevaju da banke čine određene radnje i mjere kako bi se taj rizik smanjio u što većoj mjeri.

Po pravilu, svaka neizvjesnost i neplanirano i iznenadno dešavanje u pojedinim poslovnim aktivnostima banke može se definirati kao rizik. Međutim, imajući u vidu činjenicu da banke posluju sa specifičnom robom (novcem), samo određivanje rizika mora biti ipak uže postavljeno. S tim u vezi, bankarski rizik bi se mogao definirati kao vjerojatnost gubitka (smanjenja dobiti) nastalog kao rezultat djelovanja neizvjesnih događaja u poslovanju banaka. U suvremenim uvjetima, zbog veoma dinamičnih i turbulentnih promjena u okruženju ili ekonomskoj sredini u kojoj banke posluju izloženost banke riziku se povećava.³⁴

Po svojoj prirodi, svaki je rizik promjenljiv, a na njegovo povećanje ili smanjenje mogu utjecati brojne varijable. Iz tog je razloga potrebna primjena odgovarajućih preventivnih mjera te mjera kontrola rizika. Banke stoga moraju imati i razvijen odgovarajući sustav upravljanja rizicima, među kojima je i rizik od pranja novca i financiranje terorizma.

Upravljanje rizicima jedna je od temeljnih aktivnosti koja se u bankarskom sustavu mora provoditi. Ono uključuje utvrđivanje, praćenje i mjerenje rizika te poduzimanje radnji s ciljem

³³ Hrvatska Narodna banka: Bilten 220, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2015., str. 143.

³⁴ Ivaniš, M.: Rizici u bankarskom poslovanju, Pravno-ekonomski pogledi br. 3, Beograd, 2012., str. 2.

ovladavanja rizicima. Banke i druge novčarske institucije stoga su dužne analizirati, pratiti te izvještavati o riziku te primjenjivati određene metode i modele upravljanja rizicima. To vrijedi za svaki rizik, pa tako i za rizik od pranja novca i financiranja terorizma.

3.3. Mjere radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma u bankarskom sustavu

Općenito gledajući, mjere koje poduzimaju obveznici radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma (sukladno Zakonu o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma - ZSPNFT) obuhvaćaju³⁵:

- 1) procjenu rizika od zlouporabe za pranje novca i financiranja terorizma za pojedinu stranku, poslovni odnos, transakciju ili proizvod;
- 2) provođenje mjera dubinske analize stranke na način i pod uvjetima određenim ZSPNFT i propisima donesenim na temelju ZSPNFT;
- 3) provođenje mjera za sprječavanje i otkrivanje pranja novca te financiranja terorizma u poslovnim jedinicama i društvima u kojima obveznik ima većinski udio ili većinsko pravo u odlučivanju, a koje poslovne jedinice i društva imaju sjedište u trećoj državi;
- 4) imenovanje ovlaštene osobe i njezina zamjenika za provedbu mjera te osiguranje uvjeta za njihov rad u skladu sa ZSPNFT i propisima donesenim na temelju tog Zakona;
- 5) omogućavanje redovitog stručnog osposobljavanja i izobrazbe djelatnika obveznika, te osiguranje redovite interne revizije u izvršavanju zadaća i obveza u skladu sa ZSPNFT i propisima donesenim na temelju ZSPNFT;
- 6) izradu i redovito dopunjavanje liste indikatora za prepoznavanje stranaka i sumnjivih transakcija za koje postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma;
- 7) obavještanje i dostavljanje Uredu propisanih i traženih podataka, informacija i dokumentacije o transakcijama i osobama u skladu sa ZSPNFT i propisima donesenim na temelju tog Zakona;
- 8) osiguravanje čuvanja i zaštite podataka te vođenje propisanih evidencija u skladu sa ZSPNFT i propisima donesenim na temelju tog Zakona;
- 9) obvezu kreditnih i financijskih institucija da uspostave odgovarajući informacijski sustav s obzirom na svoju organizacijsku strukturu kako bi mogli brzo, pravodobno i u

³⁵ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

cijelosti dati Uredu podatke o tome održavaju li ili su održavali poslovni odnos s određenom fizičkom ili pravnom osobom i koja je priroda tog odnosa;

10) provođenje drugih zadaća i obveza u skladu sa ZSPNFT.

Mjere provođenja dubinske analize koja je nabrojana kao druga mjera, obveznici provode u sljedećim slučajevima³⁶:

- prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa;
- pri svakoj transakciji u vrijednosti 105.000,00 kuna i više, bez obzira na to je li riječ o jednokratnoj transakciji ili o više transakcija koje su međusobno očigledno povezane i koje ukupno dosežu vrijednost od 105.000,00 kn i više;
- ako postoji sumnja u vjerodostojnost i istinitost prethodno dobivenih podataka o stranci ili stvarnom vlasniku stranke;
- uvijek kada u vezi s transakcijom ili strankom postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, bez obzira na vrijednost transakcije.

Kontrola pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu temelji se na sustavu upravljanja rizikom od pranja novca i financiranja terorizma. Riječ je o sustavu kontrole rizika. Taj sustav vrlo je kompleksan i složen te iako opisan određenim načelima kojih se treba pridržavati, fleksibilan.

³⁶ Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.

4. SUSTAV UPRAVLJANJA RIZIKOM OD PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA U BANKARSKOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

U općenitom smislu, funkcija kontrole rizika u bankarskom poslovanju mora osigurati obavljanje najmanje sljedećih poslova³⁷:

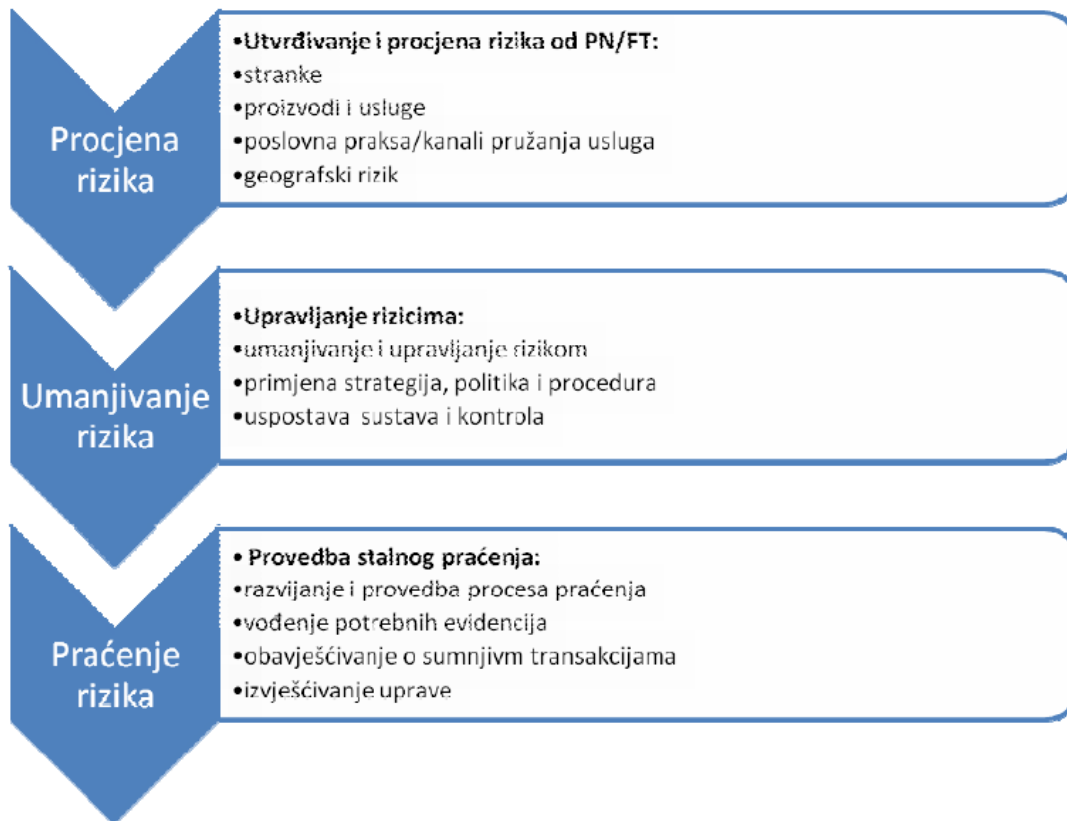
1. analize rizika koje uključuju utvrđivanje i mjerenje odnosno procjenjivanje rizika kojima jest ili kojima bi mogla biti izložena kreditna institucija u svom poslovanju,
2. praćenja svih značajnijih rizika kojima je kreditna institucija izložena,
3. provođenja testiranja otpornosti na stres,
4. provjere primjene i djelotvornosti metoda i postupaka za upravljanje rizicima kojima jest ili kojima može biti izložena, uključujući rizike iz makroekonomskog okružja,
5. ispitivanja i vrednovanja adekvatnosti i djelotvornosti unutarnjih kontrola u procesu upravljanja rizicima,
6. ocjene adekvatnosti i dokumentiranosti metodologije za upravljanje rizicima,
7. sudjelovanja u izradi i preispitivanju strategija i politika za upravljanje rizicima,
8. sudjelovanja u izradi, primjeni i nadzoru nad funkcioniranjem metoda i modela za upravljanje rizicima,
9. davanja prijedloga i preporuka za primjereno upravljanje rizicima,
10. analize, praćenja i izvješćivanja o adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije te provjere strategija i postupaka ocjenjivanja potrebnoga internoga kapitala,
11. analize rizika prisutnih kod novih proizvoda ili novih tržišta,
12. izvješćivanja nadzornog odbora i uprave o upravljanju rizicima,
13. izvješćivanja nadzornog odbora i uprave o svom radu,
14. provođenja ostalih provjera koje su potrebne za adekvatnu kontrolu rizika.

Sustav prevencije pranja novca i financiranja terorizma temeljen na procjeni rizika je vrlo kompleksan i elastičan. Iako postoje osnovna pravila prevencije o kojima je bilo govora u prethodnom potpoglavlju, od institucija bankarskog sustava također se traži i njihov samostalni pristup u procjeni rizika te sukladno utvrđenom, prijava sumnjivih transakcija. Svaki povećani rizik od pranja novca zahtjeva i povećanu pažnju, što nikako nije jednostavno jer, kao što će biti prikazano, riječ je o kompleksnom postupku koji iziskuje dubinsku analizu

³⁷ Hrvatska narodna banka: Upravljanje rizicima i kontrola rizika, HNB, Zagreb, 2009., str. 3.

te provođenje različitih koraka. Na slici 1 prikazan je pristup temeljen na riziku koji se primjenjuje u bankarskom sustavu u Republici Hrvatskoj.

Slika 1. Pristup temeljen na riziku

izvor: Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 15.

Sa slike 1 vidljivo je kako se pristup temeljen na riziku temelji na tri osnovna koraka. To su procjena rizika, umanjivanje rizika te praćenje rizika. Svaki od navedenih koraka sastoji se od određenih elemenata, odnosno sastavnica.

4.1. Procjena rizika

Naglasak je na riziku da će stranka zlouporabiti financijski sustav za pranje novca ili financiranje terorizma, odnosno da će neki poslovni odnos, transakcija ili proizvod biti posredno ili neposredno upotrijebljeni za pranje novca ili financiranje terorizma. U cilju smanjenja rizika obveznik je dužan izraditi analizu rizika i pomoću nje ocijeniti rizik pojedine

skupine ili vrste stranaka, poslovnog odnosa, proizvoda ili transakcije u odnosu na moguće zlouporabe vezane za pranje novca ili financiranje terorizma.³⁸

Procjena rizika jest analiza potencijalnih prijetnji i ranjivosti od pranja novca i financiranja terorizma kojima je poslovanje obveznika izloženo. Kompleksnost procjene ovisi o veličini i faktorima rizika poslovanja obveznika. Pri procjenjivanju rizika obveznici moraju odrediti i rangirati rizik unutar sljedećih kategorija³⁹:

- stranke,
- proizvodi i usluge,
- poslovna praksa/kanali isporuke,
- geografski rizik.

Prije svega, obveznici u bankarskom sustavu trebaju poznavati svoje stranke. To znači da trebaju razmotriti prirodu i poslovanje stranki. Prije svega, stranke je potrebno identificirati i o njima voditi evidenciju, međutim, samo po sebi to nije dovoljno. Potrebno je također razumjeti aktivnosti stranaka, transakcija koje obavljaju, način na koji posluju. I drugi elementi mogu biti od značaja, kao što su veličina imovine, broj i visina transakcija, i dr. relevantni elementi od značaja za procjenu rizika stranke. Ovdje je dakle riječ o dubinskoj analizi stranke o kojoj je već bilo govora.

"Identitet stranke moguće je vjerodostojno potvrditi isključivo iz važećih, neovisnih i objektivnih izvora, kao što su službeni identifikacijski dokument, odnosno druge javne isprave koja dokazuju istinitost identiteta stranke (službeni osobni dokumenti, ovjereni ispisi iz sudskog ili drugog javnog registra). U slučaju kada identitet stranke nije moguće utvrditi ili provjeriti, obveznik ne smije sklopiti poslovni odnos ili provesti transakciju, odnosno mora prekinuti sve postojeće poslovne odnose s tom strankom."⁴⁰

Procjena proizvoda i usluga implicira da obveznici trebaju moći prepoznati proizvode i usluge ili njihove kombinacije koje mogu značiti više rizik od pranja novca i financiranja terorizma.

³⁸ Cindori, S.: Pranje novca: korelacija procjene rizika i sumnjivih transakcija, Institut za javne financije, 16/13, Zagreb, 2013., str. 6.

³⁹ Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 15.

⁴⁰ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, 2009., str. 3.

Kao što je već objašnjeno, takve aktivnosti nastoje se prikriti nekim legitimnim metoda, odnosno proizvodima i uslugama kako bi se prikrilo pravi identitet stvarnog vlasnika te stvarne prirode i namjene novca.

Vezano uz poslovnu praksu i kanale pružanja usluga, potrebno je reći kako se od obveznika također zahtijeva razmatranje kanala korištenih za isporuku proizvoda ili usluga. Danas na globalnom tržištu mnogobrojni kanali isporuke ne dovode stranku u izravan kontakt s obveznikom (npr. Internet, telefon ili pošta), a dostupni su 24 sata na dan, sedam dana u tjednu, gotovo svugdje. Udaljenost nekih od kanala isporuke može se koristiti i za prikrivanje pravog identiteta stranke ili stvarnih vlasnika, pa zbog toga može značiti viši rizik.⁴¹

Geografski rizik specifični je rizik koji se odnosi na neko posebno geografsko područje. Obveznici moraju razmotriti znači li određeno geografsko područje na kojem posluju potencijalno viši rizik od pranja novca i financiranja terorizma.

Konačno, procjena rizika obveznika u hrvatskom bankarskom sustavu mora biti prilagođena specifičnim potrebama. Razlikuju se niski, srednji i visoki rizik od pranja novca i financiranja terorizma. S tim u vezi, potrebno je reći kako postoje i brojne varijable koje utječu na rizik, što se iz ove analize i moglo uvidjeti.

Okosnicu sustava procjene rizika čine sumnjive transakcije te njihova analiza. Ipak, iako takve transakcije čine okosnicu, ne postoje neka univerzalno prihvaćena metodologija kojom se može opisati priroda i obujam sumnjivih transakcija, no zato postoje načelna pravila koja se odnose na stranku i poslovanje stranke koja ima otvoren račun ili ugovoren posao u nekoj banci. Takva načelna pravila okvir su djelovanja koji uz određeni stupanj fleksibilnosti treba poštivati.

"Sumnjiva transakcija jest svaka transakcija za koju obveznik i/ili nadležno tijelo procijeni da u vezi s njom ili s osobom koja obavlja transakciju postoje razlozi za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, odnosno da transakcija uključuje sredstva proizašla iz nezakonitih aktivnosti."⁴²

⁴¹ Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 15.

⁴² Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

Indikatori za prepoznavanje sumnjivih transakcija i osoba u vezi s kojima postoji sumnja na pranje novca i financiranje terorizma najčešće ovise o specifičnosti poslovanja obveznika i karakteristikama sumnjive transakcije. Uz odrednice legislative koja uređuje predmetnu materiju, lista indikatora obveznicima predstavlja osnovne smjernice prilikom utvrđivanja razloga za sumnju na pranje novca ili financiranje terorizma, a samim time neposredno utječe i na procjenu rizika. U tablici 1 dat je prikaz indikatora korištenih pri prepoznavanju sumnjivih transakcija u razdoblju 2011.-2014.⁴³

Tablica 1. Pregled indikatora korištenih pri prepoznavanju sumnjivih transakcija u razdoblju 2011.-2014.

OPIS SUMNJIVE TRANSAKCIJE	2011.	2012.	2013.	2014.
<i>priljev sredstava u znatnom iznosu koji se odmah prebacuje na više različitih računa ili podiže u gotovini</i>	54	56	137	224
<i>isplata velikih iznosa gotovine s računa, odmah po priljevu sredstava na račun</i>	46	75	133	209
<i>uzastopna isplata/polaganje gotovine s/ na račun tijekom jednog dana ili nekoliko uzastopnih dana, a čija je ukupna vrijednost znatna</i>	33	51	56	38
<i>priljev sredstava iz inozemstva koji se odmah transferira dalje u inozemstvo u korist iste stranke ili u korist druge stranke</i>	18	26	65	45
<i>odljev sredstava u inozemstvo u korist off-shore društava ili drugih kompanija iz zemalja visokog rizika ili u korist fizičkih osoba iz zemalja visokog rizika</i>	12	20	22	14
<i>učestalo obavljanje gotovinskih transakcija jedva ispod praga od 200.000 kuna ili odgovarajućeg iznosa u drugoj valuti</i>	9	16	23	17

izvor: Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.

Vidljivo kako postoje brojni i različiti indikatori sumnjivih aktivnosti. Na umu je potrebno imati kako je riječ o sumnjivim aktivnostima koje se ne mogu okarakterizirati kao nezakonite ili upotrjebljene u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, dok se za to ne pronađu dokazi koji takvu sumnju potvrđuju. No, banke su dužne nadležnoj financijsko-obavještajnoj jedinici

⁴³ Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.

dostavljati obavijesti o svakoj sumnjivoj transakciji. Ta obveza postoji bez obzira na to je li transakcija poslije izvršena ili nije.

Osim sumnjivih transakcija, na povećanje ili smanjenje rizika određene stranke ili vrste posla mogu utjecati sljedeće varijable⁴⁴:

- priroda poslovnog odnosa sa strankom i postojanje specifičnih aktivnosti,
- razina usklađenosti sa zakonodavstvom ili provođenje nadzora nadležnih tijela. Primjerice, stranke koje podliježu odgovarajućem sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma predstavljaju manji rizik nego stranke iz industrija kod kojih postoji rizik od pranja novca jer nisu regulirane ili nadzirane u području sprječavanja tih aktivnosti,
- ugled i javno dostupne informacije o stranci. Pravne osobe koje su transparentne i dobro poznate u javnosti te godinama posluju bez presuda (za kaznena djela povezana s nezakonito stečenom imovinom) predstavljaju nizak rizik od pranja novca,
- regularnost ili trajanje poslovnog odnosa, poznavanje zemlje stranke, uključujući poznavanje lokalnih zakona, propisa i pravila, te strukture i djelokruga nadzora,
- razmjernost između veličine ili opsega te vremenskog trajanja poslovanja stranke, uključujući i prirodu usluga koje se traže,
- velika ili nelogična zemljopisna udaljenost između obveznika i stranke kada za to nema potrebe,
- rizici koji proizlaze iz korištenja nove tehnologije koja omogućuje poslovni odnos bez nazočnosti stranke (non-face-to-face) te koja favorizira anonimnost,
- struktura stranke ili transakcije. Strukture bez vidljive pravne, porezne, poslovne, gospodarske ili druge zakonske svrhe mogu povećavati rizik.

Vidljivo je kako postoje brojne varijable koje utječu na procjenu rizika, što još jednom potvrđuje složenost sustava kontrole pranje novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu. Nakon što se rizici procjene, njima je potrebno upravljati s ciljem smanjivanja.

⁴⁴ Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 18.

4.2. Umanjivanje rizika

Umanjivanje rizika implicira upravljanje rizicima. Primjenjuju se odgovarajuće strategije, politike i procedure. Također je potrebno uspostaviti i održavati sustav za kontrolu koji mora biti sukladan zakonskim propisima i efikasan.

Umanjivanje rizika odnosi se na provedbu mjera za ograničavanje potencijalnih rizika od pranja novca i financiranja terorizma koje je obveznik utvrdio unutar svoje razine tolerancije rizika. Nakon što obveznik, na osnovi procjene rizika, utvrdi postojanje visokog rizika od pranja novca i financiranja terorizma (politike i procedure određene za umanjivanje visokog rizika), u pisanom će obliku izraditi strategije umanjivanja rizika te ih primijeniti na utvrđene visokorizične situacije. Strategije za umanjivanje rizika sastavni su dio internog akta obveznika.⁴⁵

"Obveznici moraju prihvatiti jedinstvenu politiku upravljanja rizicima za pranje novca i financiranje terorizma, te na temelju nje usvojiti učinkovite interne postupke, posebno na području: provjere stranke, analize rizika, prepoznavanja stranaka i transakcija kod kojih postoje razlozi za sumnju na pranje novaca ili financiranje terorizma. Posebno je važno da svi zaposleni budu upoznati s tim postupcima, da se u skladu s njima ponašaju te da ih koriste tijekom svojeg rada. Politika obveznika, glede upravljanja rizicima, mora uključivati: postupke prijema i postupanja sa strankom, postupke pripreme analize rizika, procese edukacije zaposlenih, mehanizme interne revizije, postupke prepoznavanja i obavješćivanja o sumnjivim transakcijama, odgovornost zaposlenih za provođenje mjera otkrivanja i sprječavanja pranja novca ili financiranja terorizma."⁴⁶

Obveznici u hrvatskom bankarskom sustavu osim procjene rizika te umanjivanja, imaju i obvezu provođenja mjera stalnog praćenja financijskih transakcija. Ta razina praćenja mora biti usklađena s rizikom od pranja novca i financiranja terorizma. Stalno praćenje ujedno služi i kao pomoć u otkrivanju sumnjivih transakcija, za koje je već rečeno da predstavljaju okosnicu sustavu za praćenje rizika.

⁴⁵ Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011., str. 18.

⁴⁶ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, 2009., str. 3.

4.3. Praćenje rizika

Praćenje rizika obveznici utvrđuju internim aktom. Tim se aktom određuju vrsta praćenje rizika za pojedine visokorizične situacije, što podrazumijeva i način otkrivanja sumnjivih transakcija. Također, internim se aktom treba odrediti kada se praćene provodi, odnosno učestalost praćenje, kontrola i revizija te dosljednost.

U internom aktu obveznika posebno se mora odrediti odgovornost ovlaštenih osoba zaduženih za provedbu Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma u slučaju nepoštovanja odredaba tog zakona i propisa donesenih na temelju njega, kao i odgovornost svih drugih zaposlenika obveznika koji sudjeluju u provedbi zakona i propisa donesenih na temelju istoga.⁴⁷

Osim toga, od velike je važnosti provoditi redovitu edukaciju zaposlenika u hrvatskom bankarskom sustavu. Obveznici moraju osigurati redovita stručna osposobljavanja i edukaciju svih zaposlenika koji posredno ili neposredno obavljaju poslove sprječavanja ili otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, te obavljaju poslove koji su glede pranja novca ili financiranja terorizma više rizični, kao i svojih vanjskih zaposlenika i zastupnika koje je obveznik ovlastio za obavljanje poslova na temelju ugovora.⁴⁸

Također, obveznici u hrvatskom bankarskom sustavu dužni su najmanje jednom godišnje osigurati internu reviziju. Tom se revizijom provjerava prikladnost i učinkovitost politika i procedura, procjene rizika i srodnih programa. Reviziju može obaviti unutarnji ili vanjski revizor, a ukoliko obveznik nema revizora može obaviti samoprocjenu. Takvu procjenu treba obaviti osoba koja nije povezana s poslovima obavješćivanja, vođenja evidencija, praćenja usklađenosti kod obveznika i sl. Samoprocjenu može obaviti zaposlenik obveznika ili vanjski savjetnik. Kod samoprocjene, slično kao i interne revizije, provjerava se provođenje politika i procedura te usklađenost istih sa zakonskim okvirom.

⁴⁷ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12

⁴⁸ Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, 2009., str. 3.

5. ZAKLJUČAK

Terorizam podrazumijeva upotrebu nasilja za postizanje nekih ciljeva. Riječ je o moralno i politički neprihvatljivom obliku ponašanja. Terorističko djelovanje i čini uništavaju i ugrožavaju ljudske živote i vrijednosti, materijalne stvari, a u pitanje dovodi i sigurnost lokalnog, pa i globalnog područja. Terorizam vrlo nepovoljno djeluje na psihičko stanje ljudi jer teroristički čini neminovno usađuju strah u ljudsku svijest, čime je narušen svakodnevni život, a posebno osjećaj sigurnosti. Pranje novca podrazumijeva izvršavanje radnji kojima se prikriva pravi izvor novca ili druge imovine za koju postoji sumnja da je pribavljena na nezakonit način u zemlji ili inozemstvu, što uključuje zamjenu ili bilo kakav drugi prijenos novca ili druge takve imovine, prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili prava u vezi s novcem ili drugom takvom imovinom, stjecanje, posjedovanje ili uporaba novca ili druge takve imovine. Ovaj rad je potvrdio hipoteze postavljene u uvodu. Bankarski sektor sa pripadajućim institucijama ima najznačajniju ulogu u preventivi pranja novca i financiranja terorizma, a sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma složen je i sastoji se od različitih sastavnica. Već iz uvida u sam zakonodavni okvir može postati jasno kako je sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu vrlo složen. Postoje različita tijela koja su integrirana u sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj. To su tijela prevencije, nadzorna tijela te tijela kaznenog progona. Kada je riječ o prevencije, najznačajniju ulogu imaju banke i druge novčarske institucije, odnosno, bankarski sektor. Banke su najvažniji obveznici financijskog sektora uopće, stoga je i njihova preventivna uloga u kontroli pranja novca i financiranja terorizma najistaknutija. Brojne su i raznovrsne mjere koje poduzimaju obveznici radi sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma. Nadalje, kontrola pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu temelji se na sustavu upravljanja rizikom od pranja novca i financiranja terorizma. Riječ je o sustavu kontrole rizika. Taj sustav vrlo je kompleksan i složen te iako opisan određenim načelima kojih se treba pridržavati, fleksibilan. Iako postoje osnovna pravila prevencije, od institucija bankarskog sustava također se traži i njihov samostalni pristup u procjeni rizika te sukladno utvrđenom, prijava sumnjivih transakcija.

SAŽETAK

Ovaj rad se bavi kontrolom pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu. Prikazane su zakonodavne i kontrolne mjere koje za cilj imaju spriječiti pranje novca i financiranje terorizma. Prihvaćene su temeljne hipoteze ovog rada. Bankarski sektor sa pripadajućim institucijama ima najznačajniju ulogu u preventivi pranja novca i financiranja terorizma, a sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma složen je i sastoji se od različitih sastavnica. Budući da se novac kojim se planira poticati terorizam i terorističko djelovanje prvo treba oprati, banke i institucije bankarskog sektora imaju najznačajniju ulogu u prevenciji pranja novca. Različitim mjerama, postupcima i procedurama te kontrolama institucije bankarskog sektora mogu utvrditi i okarakterizirati određene aktivnosti kao sumnjive. To naravno ne znači nužno da je riječ o pranju novca, no sumnjive aktivnosti izazivaju opravdanu sumnju. O takvim se aktivnostima potom trebaju izvijestiti nadležne institucije koje potom poduzimaju daljnje korake. Već iz samog pregleda zakonskog okvira može se naslutiti kako je sustav kontrole pranja novca i financiranja terorizma u hrvatskom bankarskom sustavu složen. Takav sustav obuhvaća brojne elemente, a kao glavna sastavnica može se navesti sustav kontrole rizika od pranja novca i financiranja terorizma. Poštivanjem zakonskih obveza i smjernica, moguće je smanjiti pranje novca i financiranje terorizma, što posljedično dovodi i do suzbijanja samog terorističkog djelovanja.

SUMMARY

The subject of this paper is the control of money laundering and terrorism financing in Croatia banking system. It shows legal and controlling measures which goal is to prevent money laundering and terrorism financing. Basic hypothesis are confirmed. Banking sector with belonging institutions has the most crucial role in preventing money laundering and terrorism financing and control system of money laundering and terrorism financing is complicated and has many determinants. Because the money which is planned for stimulating terrorism and terrorism acts first needs to be laundered, banks and other institutions of banking sector have crucial role in preventing money laundering. By applying different measures, acts, procedures and controls, the institutions of banking sector can identify and characterize certain activities as suspicious. That of course doesn't mean that there is without no doubt money laundering in process, but suspicious transactions are raising the reasonable doubt. Competent institutions must be informed about those activities, which then take further measures. By only examining legal framework it is clear that the control system of money laundering and terrorism financing is very complicated. Such system comprehends many elements, and as main element can be named money laundering and terrorism financing risk control system. By obligating legal framework and guidelines it is possible to reduce money laundering and terrorism financing, which therefore can lead to reducing of terrorism and terrorism acts itself.

POPIS TABLICA I SLIKA

Tablica 1. Pregled indikatora korištenih pri prepoznavanju sumnjivih transakcija u razdoblju 2011.-2014..... 26

Slika 1. Pristup temeljen na riziku 23

POPIS LITERATURE

1. Bilandžić, M.: Terorizam u teorijama i teorijskim perspektivama, društvena istraživanja br. 3, Zagreb, 2011.
2. Bušljeta Tonković, A.: Suvremeni terorizam – globalna sigurnosna prijetnja i/ili oblik antiglobalizacijskoga djelovanja, Mostariensia, br. 1-2, Zagreb, 2014.
3. Cindori, S.: Pranje novca: korelacija procjene rizika i sumnjivih transakcija, Institut za javne financije, 16/13, Zagreb, 2013.
4. Cindori, S.: Sustav sprječavanja pranja novca, Financijska teorija i praksa 31 (1), 2007., str. 55.-72.
5. Cindori, S.; Petrović, T.: Indikatori rizičnosti bankarskog sektora u okvirima prevencije pranja novca, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 66 (6), 2016., str. 761-784.
6. EUR-Lex, URL: <http://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32001E0930> (2. kolovoza 2017.)
7. Gregurek, M.; Vidaković, N.: Bankarsko poslovanje, RRiF, Zagreb, 2011.
8. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za obveznike u nadležnosti Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga, Zagreb, 2009.
9. Hrvatska narodna banka, URL: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm (4. kolovoza 2017.)
10. Hrvatska Narodna banka: Bilten 220, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2015.
11. Hrvatska narodna banka: Upravljanje rizicima i kontrola rizika, HNB, Zagreb, 2009.
12. Iljkić, D.: Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, 3 (1), 2015., str. 37-58.
13. Ivaniš, M.: Rizici u bankarskom poslovanju, Pravno-ekonomski pogledi br. 3, Beograd, 2012.
14. Kandžija, V.; Živko, I.: Poslovna politika banaka, Ekonomski fakultet u Mostaru i Rijeci, Mostar-Rijeka, 2004.
15. Kandžija, V.; Živko, I.: Poslovna politika banaka, Ekonomski fakultet u Mostaru i Rijeci, Mostar-Rijeka, 2004.
16. Marić, S.: Terorizam kao globalni problem, MEDIANALI br. 11, Dubrovnik, 2012.

17. Raković, M. D.: Pranje novca: Kako ga iskorijeniti? Tranzicija 10 (21-22), 2009., str. 169-180.
18. Republika Hrvatska: Ministarstvo financija: Financijski inspektorat: Opće smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2011.
19. Rončević, A.: Nove usluge bankarskoga sektora: razvitak samoposlužnoga bankarstva u Hrvatskoj, Ekonomski pregled br. 11, Zagreb, 2006.
20. Stipić, V.V.; Blažević, L.: Upravljanje primjenom pristupa temeljenog na procjeni rizika poslovanja i rizika od pranja novca, Praktični menadžment 2 (2), 2011., str. 73.-79.
21. Zakon o potvrđivanju Europske konvencije o suzbijanju terorizma, NN 12/2002
22. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma pročišćeni tekst zakona, NN 87/08, 25/12